

Bland myter och fakta på nätet

– om källkritik i religionsundervisningen

16 september 2008 | Ulf Jämterud

Vi lärare har ett gemensamt ansvar att träna eleverna i källkritik, inte minst när det handlar om användningen av Internet. Men vad bör du speciellt tänka på när det gäller Internet i religionsundervisningen? Hur kan du göra eleverna mer källkritiskt medvetna i deras religionsstudier? Här får du några användbara råd av Ulf Jämterud, gymnasielärare i religionskunskap.

Hjälp dina elever att bli söksmarta

Visst är det en stor fördel att så mycket material om religiösa rörelser finns tillgängligt på Internet. Samtidigt är det svårt för eleverna att hitta rätt i den flod av information som väller över dem när de surfar. En viktig uppgift vi lärare har i detta sammanhang är att lära eleverna bli mer effektiva när de söker information.

För det första behöver eleverna lära sig att avgränsa sina sökningar när de googlar, och för det andra att sälla bland sökträffarna. Alltför ofta har jag märkt att eleverna väljer den eller de länkar som hamnat överst i träfflistan, i tron att dessa är mest relevanta. Vi behöver påminna eleverna om hur sökmotorer som Google egentligen fungerar, till exempel att de webbplatser som får många besök eller som betalar Google hamnar långt upp, oavsett hur relevanta eller trovärdiga just de webbplatserna är.

Vilse i träfflistan - förslag på övningar

Här är en enkel övning du kan göra med dina elever: Googla ”Jehovas Vittnen” (eller någon annan religiös rörelse) med valfri sökmotor och låt eleverna analysera träfflistan. Troligen hamnar en artikel från Wikipedia överst, vilket gör att många elever spontant skulle ha valt denna länk som sin första källa att undersöka. Diskutera med eleverna hur de tänker kring detta.

- Är Wikipedia den bästa och mest trovärdiga källan till fakta om en religiös rörelse? Vad talar för eller emot?
- Hur långt ner i träfflistan finns någon förstahandskälla, såsom en officiell webbplats för Jehovas Vittnen?
- Hur många av träffarna hänvisar till elevarbeten, det vill säga andra- eller tredjehandskällor?
- Hur långt upp kommer webbplatser som syftar till att framföra kritik eller propaganda mot Jehovas Vittnen?

Du kan också låta eleverna jämföra träfflistorna i två olika sökmotorer för att göra dem uppmärksamma på skillnader i resultatet. Vilken sökmotor leder dem snabbast till rörelsens officiella webbplats, och vilken leder främst till elevarbeten eller kritiska webbplatser?

Vem står bakom webbplatsen?

Lär dina elever att identifiera vem som står bakom en viss webbplats innan de använder den som källa. På Kolla Källan finns tydlig vägledning för detta. I religionsämnet kan du till exempel utgå från några kristna webbplatser som Svenskkyrkan.se, Bibelsajten.se eller Jesusajten.se och sedan låta dina elever analysera avsändarna. Du kan också göra på liknande sätt med några muslimska webbplatser eller portaler, såsom Islamguiden, Sveriges unga muslimer eller Islamiska.org. Eleverna får sedan fundera på

- Vem eller vilka står bakom webbplatsen?
- Hur representativa är de för religionen i stort?
- Vilka skillnader finns mellan olika webbplatser från samma religion?

Gör eleverna uppmärksamma på urvalet

När man granskar webbplatser är det viktigt att vara uppmärksam på vilket urval som presenteras. Läroboksförfattare gör alltid ett urval när de presenterar en religion i bokform. Men även på Internet har flera urval gjorts. En religiös webbplats presenterar oftast en speciell inriktning i en religion, och det är långt ifrån säkert att det är den breda mittfåran som syns mest på nätet. I vissa fall kan det snarare vara religiösa minoriteter som tar mest utrymme på nätet. Det gör att dina elever kan få en mycket missvisande bild av religion om de bara undersöker några religiösa webbplatser som råkar dyka upp i sökmotorns träfflista.

Information eller propaganda?

Dina elever behöver lära sig att urskilja eventuella tendenser hos de webbplatser de undersöker. Om avsändaren är en religiös organisation är det förstås uppenbart att källan är tendentiös. Men avsändaren kan också vara emot en viss religiös inriktning och är då tendentiös ”åt andra hållet”. Låt eleverna besöka webbplatsen Wikiislam för att se ett tydligt exempel på detta. Wikiislam ser ut och fungerar ungefär som Wikipedia, men webbplatsens syfte är att enbart presentera kritisk information om islam för att hjälpa människor att lämna islam. På denna webbplats är tendensen

förstås mycket tydlig. Men ibland kan det vara mycket svårt att upptäcka tendenserna som finns hos en källa. Även webbplatser som utger sig för att vara neutrala, objektiva informationskällor, kan innehålla tendenser.

En enda bokstav kan avgöra var du hamnar på nätet...

Ibland kan skillnaden i webbadresser vara hårfin, medan innehållet är mycket olika. Låt dina elever jämföra webbplatserna www.bibeln.se och www.bibel.se för att få ett konkret exempel på detta. Den förstnämnda leder till Svenska Bibelsällskapets officiella webbplats, där du bland annat kan läsa hela Bibeln 2000 online, medan den andra adressen leder till Svenska Reformationsbibeln, en organisation som vill återupprätta Karl XII:s kyrkobibeln från 1700-talet. De anser nämligen att denna är mer trogen "originalet" än moderna versioner, och de framför också en slags konspirationsteori om att andra bibelöversättningar egentligen är felaktiga.

Förfalskningar och lögnar på webben

De flesta webbplatser har förmodligen ett gott syfte och vill ge tillförlitlig information till besökaren, måhända ur avsändarens eget perspektiv. Men på nätet, liksom i övriga världen, finns också rena förfalskningar. Det kan handla om webbplatser som sprider förvrängda fakta eller rena lögnar. Även detta kan vara svårt för en surfande elev att upptäcka. Ett känt exempel är Radio Islam, vars webbplats bland annat sprider tvivelaktiga och falska uppgifter om judar samt om Förintelsen. Förfalskade webbplatser eller förvrängda fakta behöver dock inte hamna direkt i den digitala skräpkorgen. Även förfalskningar har ju som bekant något att lära oss, och det kan vara intressant att diskutera dessa fenomen med eleverna.

Fejkade webbplatser om religion

En "mjukare" form av förfalskningar är webbplatser som representerar helt påhittade organisationer, men som ändå framställs på ett trovärdigt sätt. Syftet kan vara att underhålla, men det kan också handla om att provocera och smutskasta en viss religion. Ett exempel som du kan låta dina elever undersöka är webbplatsen för den amerikanska frikyrkan Landover Baptist Church. Där hittar besökarna artiklar med homofoba, sexistiska och rasistiska inslag, hatpropaganda mot andra kristna grupperingar, samt bisarra påståenden om den kristna kyrkans "sanna" tro, bara för att nämna några exempel. En ouppmärksam surfare kan tro att detta är en riktig kyrka, och får på så sätt en mycket snedvriden bild av kristendomen. Liknande fejkade webbplatser finns även om andra religioner.

"The truth is out there..."

Internet är verkligen ett fantastiskt redskap för elevernas lärande, och om de bara kommer ihåg att vara uppmärksamma på det de läser så kan webben berika religionsundervisningen på många sätt. Att påminna dem om detta är en viktig uppgift för oss lärare.

Senast uppdaterad: 2008-09-16

Webbansvar: [Anette Holmqvist](#)

Myndigheten för skolutveckling

Karlbergsvägen 77-81

113 35 Stockholm

Telefon: 08 - 52 77 80 00

Fax: 08 - 52 77 80 01